

Fogalomtár

Háztartás: olyan személyek összessége, akik – függetlenül a rokoni kapcsolatoktól – egy jövedelmi, illetve fogyasztói közösséget képeznek, folyamatos életviteli költségeiket részben, vagy egészben közösen viselik. A háztartás fogalma nem azonos a családdal, nem jogi, mint inkább gazdasági tartalmú. Az esetek túlnyomó többségében egy család képez egy háztartást (szülők vagy szülő egy vagy több gyermekkel, házaspár gyermek nélkül), de háztartást alkothatnak oldalági, le- vagy felmenő rokoni kapcsolatban álló személyek is (testvérek, nagyszülő unokával, stb.). Elhetnek közös háztartásban rokoni kapcsolatban nem álló személyek (pl. két barátnő), de egy személy is háztartásnak tekintendő, ha egyedül gazdálkodik. A háztartáshoz tartozónak tekintjük az ideiglenesen távol élő diákokat, munkavállalás miatt távollévőket azokban az esetekben, mikor ellátásukról döntően a megfigyelt háztartás gondoskodik, illetve utóbbiak esetében, ha jövedelmükkel alapvetően hozzájárulnak a háztartási kiadásokhoz. (Az alkalmazott definíció eltér a népszámlálásban használatos meghatározástól.)

Háztartásfő: egycsaládos háztartás esetén a férj vagy a férfi élettárs. Ha egy szülő eltartott gyermek(ek)kel alkot egy háztartást, akkor a szülő. Többcsaládos háztartások esetében a családfők közül az aktivitás, a nem és a kor a kiválasztás sorrendje. Ugyanez a sorrend a családot nem képező háztartások esetén is. (A háztartásfő fogalma azonos a népszámlálásban használatos definícióval.)

Gyermek: gyermeknek tekintjük a 20 éven aluli eltartott, gyermek családi állású vagy nappali tagozaton tanuló vagy jövedelemmel nem rendelkező személyt. Ide tartozik az a nem rokon személy (nevelt vagy örökbefogadott gyerek) vagy egyéb rokon (unoka) is, aki 20 éven aluli, a háztartásban él, eltartott vagy nappali tagozaton tanul. Továbbá ebbe a kategóriába tartozik az a személy, aki gyermek családi állású, 20 év alatti, nem tanuló, nem kíván dolgozni vagy munkát keres vagy testi-szellemi fogyatékos. (A népszámlálás a szülővel együtt élő nőtlen, hajadon gyermeket életkorától és gazdasági aktivitásától függetlenül gyermekként sorolja be.) A 7. és 8. sorszámú táblázatok tekintetében az Eurostat által használt csoportosítást alkalmaztuk, ahol gyermeknek számít a legalább az egyik szülővel együtt élő, 25 éven aluli inaktív (tanuló, eltartott, munkanélküli, egyéb inaktív) személy.

Aktív keresős háztartás: a háztartás tagjai között van legalább egy aktív kereső, de ez a személy nem feltétlenül a háztartásfő. A kiadványban használt egyéb csoportosítások alapja a háztartásfő jövedelemszerző tevékenysége, életkora, beosztása vagy iskolai végzettsége.

Aktív kereső nélküli (inaktív) háztartás: a háztartás tagjai között nincs egyetlen aktív kereső tevékenységet folytató személy sem. Ezen belül megkülönböztethető a

- nyugdíjas (ahol a háztartásban van nyugdíjas)
- egyéb inaktív (ahol a háztartásban nincs nyugdíjas)

háztartások csoportja.

Jövedelmi tizedek (decilisek): a felvétel népességének az egy főre jutó éves nettó jövedelem alapján sorba rendezett tizedei.

Jövedelmi ötödök (kvintilisek): a felvétel népességének az egy főre jutó éves nettó jövedelem alapján sorba rendezett ötödei.

Medián ekvivalens jövedelem: a teljes népesség OECD 2 fogyasztási egységre jutó jövedelem alapján történő sorbarendezése után a sor közepén lévő jövedelem jelenti a mediánt, vagyis hozzá képest pontosan ugyanannyinak van kevesebb, illetve több jövedelme.

OECD 2 fogyasztási egységkulcs: az első felnőtt 1 egységet, minden további felnőtt 0,5 egységet, a 14 év alattiak pedig 0,3 egységet képviselnek.

Relatív szegénységi küszöb: a medián ekvivalens jövedelem 60%-a nemzeti valutában, Euróban, továbbá vásárlóerő egységen (PPS) kifejezve az egyszemélyes háztartásokra, valamint a két felnőttet és két gyermeket tartalmazó háztartásokra vetítve.

Relatív jövedelmi szegénységi arány: a medián ekvivalens jövedelem 60%-ánál kevesebb jövedelemmel rendelkező háztartásokban élő személyek aránya.

Relatív szegénységi kockázat: az adott csoportba tartozók szegénységi aránya az országos szegénységi arányhoz viszonyítva. Ha értéke 1 alatti, akkor az átlagosnál kisebb, ha feletti, az átlagosnál nagyobb a szegénységi kockázat.

Anyagi depriváció : azon személyekre vonatkozik az anyagi nélkülözés, akikre az alábbi kilenc problémából legalább három jellemző: 1) hiteltörlesztéssel vagy lakással kapcsolatos fizetési hátralékuk van; 2) a lakás megfelelő fűtésének hiánya; 3) váratlan kiadások fedezetének hiánya; 4) kétnaponta hús, hal, vagy azzal egyenértékű tápanyag fogyasztásának hiánya; 5) évi egyhetes, nem otthon töltött üdülés hiánya, 6) anyagi okból nem rendelkezik személygépkocsival; 7) anyagi okból nem rendelkezik mosógéppel; 8) anyagi okból nem rendelkezik színes televízióval; 9) anyagi okból nem rendelkezik telefonnal.

Súlyos anyagi depriváció: azon személyekre vonatkozik a súlyos anyagi depriváció, akikre a fenti kilenc problémából legalább négy jellemző.

Munkaintenzitás: a háztartásban élő összes munkaképes korú személy referenciaév során munkával töltött idejét viszonyítja az elméletileg munkával tölthető összes időhöz. Értéke 0 és 1 között lehet. A 0 érték jelentése, hogy senki sem dolgozott, míg az 1 jelentése, hogy mindenki teljes munkaidőben dolgozott az egész év során.

Nagyon alacsony munkaintenzitás: a 0 és 59 év közötti népességben belül azon személyek aránya, akik olyan háztartásban élnek, ahol a munkaképes korú (18 és 59 év közötti) felnőttek az előző évben teljes munkapotenciáljuk kevesebb, mint 20%-át töltötték munkával. Ez esetben a munkaintenzitás értéke 0,2-nél nem nagyobb.

Szegénység vagy társadalmi kirekesztődés kockázatának kitettek aránya: azon személyek aránya a teljes népességben, akik vagy a relatív jövedelmi szegénység vagy a súlyos anyagi depriváció vagy a nagyon alacsony munkaintenzitás közül egyben vagy többen érintettek.

Szegénységi rés: a szegények medián ekvivalens jövedelmének és a szegénységi küszöbnek a különbsége a relatív szegénységi küszöb százalékában kifejezve.

Gini-mutató: a jövedelemkoncentráció egyik lehetséges aggregát statisztikai mutatószáma, ami 0 és 1 közötti értéket vehet fel. Ha a Gini-koefficiens értéke 0, akkor mindenki egyenlő összeggel rendelkezik a sokaságban, azaz teljes az egyenlőség. Ha viszont értéke 1, akkor a sokaságban egyetlen személy kezében koncentrálódik az összes jövedelem, ekkor teljes

egyenlőtlenségről beszélünk. A Gini-mutató szemléletesen a Lorenz-görbe grafikus ábrázolásával jeleníthető meg. Ha a kumulált népességet és az általuk birtokolt kumulált jövedelmeket Lorenz-görbéként ábrázoljuk, akkor a Gini-koefficiens a Lorenz-görbe és a teljes egyenlőséget szimbolizáló 45 fokos egyenes közötti területtel arányos. (A 0,4-0,5 körüli Gini-érték az egyenlőtlenség viszonylag magas szintjét jelenti, a 0,2 körüli érték pedig viszonylag egyenletes jövedelemeloszlást mutat.)

S80/S20 (jövedelmi ötödök aránya): az ekvivalens jövedelmek eloszlásában a felső 20% és az alsó 20% jövedelemátlagának hányadosa.

Jövedelmi rétegek: a medián ekvivalens jövedelem százalékában meghatározott csoportok.

Alsó réteg: a medián jövedelem 50%-ánál kevesebb jövedelmük van,

Alsó-közép réteg: a medián jövedelem 50-80%-a közötti jövedelmük van,

Középréteg: a medián jövedelem 80-120%-a közötti jövedelmük van,

Felső-közép réteg: a medián jövedelem 120-200%-a közötti jövedelmük van,

Felső réteg: a medián jövedelem 200%-nál több jövedelmük van.